

مفهومی نو از زبان‌شناسی کاربردی

پرویز علوی‌نیا

دانشجوی دکتری دانشگاه علامه طباطبایی

چکیده

دانش زبان‌شناسی کاربردی در طول تاریخ طولانی حیاتش زیر و بم‌های زیادی متحمل شده است. آنچه در اینجا ترجیحاً از آن به نام حرکت تکاملی زبان‌شناسی کاربردی یاد می‌گردد، در سال ۱۹۴۰ و با دیدگاه مثبت گرایانه (پوزی‌تیویست) از زبان‌شناسی کاربردی آغاز شد؛ اما در سال ۱۹۶۰، دانش زبان‌شناسی کاربردی به سمت مثبت‌گرایی فراگیر گرایش یافت و دورهٔ موسوم به الگوی قالبی توسعه یافته از میان این تلاشها سر برآورد. سومین دورهٔ مطالعات و تلاشهای زبان‌شناسی کاربردی به دههٔ ۷۰ تعلق دارد و اغلب به نام رویکرد واسطه‌ای یا الگوی چند زمینه‌ای شناخته می‌شود. تحقیق فراگیری زبان دوم مرحلهٔ بعدی تلاشها در زمینه زبان‌شناسی کاربردی را تشکیل می‌دهد. این مرحله در طول دههٔ ۸۰ رواج داشت. پنجمین مرحلهٔ مطالعات زبان‌شناسی کاربردی با عنوان ساختارگرایی در دههٔ ۹۰ پدیدار گشت. بالأخره دورهٔ پایانی مطالعات زبان‌شناسی کاربردی از فعالیتهای پساساختاری‌آخر نشأت گرفته و هنوز هم به‌عنوان جنبه‌ای غالب که از طریق آن مطالعات انتقادی متعددی شکل یافته‌اند، مطرح است. نکته‌ای که نباید از ذهن دور داشت این است که زبان‌شناسی کاربردی یک زمینهٔ علمی مسئله محور و مبتنی بر جهان واقع است. آخرین نکته اینکه مفهوم مطالعات انتقادی به‌ویژه زبان‌شناسی کاربردی انتقادی، مسئله‌ای است که مستلزم بررسی عمیق‌تر و تفکر بیشتر است.

واژگان کلیدی: زبان‌شناسی کاربردی، زبان‌شناسی کاربردی انتقادی، پوزیتیویست، مثبت‌گرایی فراگیر، رویکرد واسطه‌ای، تحقیق فراگیری زبان دوم، ساختارگرایی، پساساختارگرایی.

مقدمه

با مروری بر کتابهای موجود در زمینهٔ زبان‌شناسی، عبارات جدید (و گاه ناآشنایی) به چشم می‌آید. از جملهٔ این عبارات می‌توان از زبان‌شناسی انتقادی، زبان‌شناسی مقابله‌ای، زبان‌شناسی پیکره‌ای، زبان‌شناسی کاربردی، زبان‌شناسی توصیفی، زبان‌شناسی آموزشی، زبان‌شناسی جنایی (قانونی)، زبان‌شناسی نقش‌دار، روان‌شناسی زبان و جامعه‌شناسی زبان نام برد. آنچه در تمامی این مقولات مشترک است، ریشهٔ زبان‌شناسی است که به مثابه دانشی بنیادی تمام این شاخه‌های به‌ظاهر نامربوط را به هم می‌پیوندد. هدف مقالهٔ حاضر بررسی تمامی و یا برخی از این علوم بحث‌انگیز نیست؛ بلکه هدف اصلی آن آشنایی بیشتر با زمینهٔ بنیادی زبان‌شناسی کاربردی است که عنوانی کلی برای تمامی تلاشهای مرتبط با آموزش و یادگیری تلقی می‌گردد. زبان‌شناسی کاربردی در طول تاریخ طولانی استفاده‌اش، همواره یک زمینهٔ علمی اغواگر - که حد و مرز مشخصی برای متمایز شدن از علوم مجاور و مشابهش ندارد - بوده است. بسیاری از محققان برای عرضه کردن یک تعریف سودبخش از اصطلاح زبان‌شناسی کاربردی کوشیده‌اند که از بین آنها می‌توان به

کاپلان (۲۰۰۲) اشاره نمود. وی زبان‌شناسی کاربردی را "یک رشته عمل‌محور که مسائل مبتنی بر زبان را در بافت جهان واقع مطرح می‌سازد" تعریف می‌کند. از سوی دیگر دیدگاه برامفیت (۱۹۹۷) در مورد مسئله مورد بحث که در کتاب دیویس (۱۹۹۹) ذکر گردیده، به این ترتیب است که زبان‌شناسی کاربردی عبارت از "بررسی نظری و تجربی تمام موقعیتهایی از جهان واقع است که زبان در آن به گونه‌ای دخالت دارد." کاپلان (۲۰۰۲) معتقد است تاریخ واقعی آغاز زبان‌شناسی کاربردی و خاستگاه آن حدوداً به سال ۱۹۴۸ یعنی زمان نشر اولین جلد از مجله یادگیری زبان^۱ برمی‌گردد که مجله‌ای درباره زبان‌شناسی کاربردی بود. وی ادعا می‌کند: اگر چه مطمئناً نقاط آغازین احتمالی دیگری نیز به ویژه از دیدگاه بریتانیایی وجود دارند، تاریخ پیش‌گفته هنوز هم به طور تقریبی با تمامی بحث‌های مرتبط با زمان آغاز زبان‌شناسی کاربردی همخوانی دارد.

سیر تکاملی زبان‌شناسی کاربردی

دانش زبان‌شناسی کاربردی از زمان تکوین خود تاکنون مراحل مختلفی را طی نموده است. در طول نخستین دوره که گاهی از آن به نام مثبت‌گرایی^۲ یاد می‌گردد، تلاشها برای به‌کارگیری یافته‌ها و دستاوردهای علمی (زبان‌شناختی) در آموزش زبان معطوف بود. حاصل این تلاشها، به‌کار بستن اصول و نظریه‌های رفتارگرایانه^۳ و ساختارگرایانه^۴ در آموزش زبان بود. از جمله محققان بزرگ و پیش‌تاز این دوره شخصیتی برجسته به نام پیت کردر بود. ویدمن (۱۹۹۶) می‌گوید:

زبان‌شناسی کاربردی در حوزه آموزش زبان پدیده‌ای نسبتاً جدید است. این دانش در دهه ۱۹۴۰ و در کوران جنگ جهانی دوم سر برآورد. عرصه نبرد ایجاب می‌نمود که سربازان آمریکایی قادر به تکلم زبانهای رایج در منطقه اقیانوس آرام - یا سایر نقاطی که در آن آمریکاییها درگیر جنگ بودند - باشند. برخی از زبان‌شناسان نظری، که به‌ویژه با ساختار زبانهای بومی هندی آمریکایی آشنایی داشتند، به چنین گرایشی روی آوردند. از زمانی که زبان‌شناسی کاربردی به‌عنوان یک رشته علمی مستقل مطرح شد، نخستین محور توجه آن به‌کارگیری تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی در آموزش زبان بوده است. یکی از دستاوردهای آن شیوه شنیداری - گفتاری^۵ در آموزش زبان خارجی بود که در زمان خود بهترین راه حل برای مسئله آموزش زبان قلمداد می‌گردید. راه حلی که به زعم بنیانگذاران آن نه فقط با تجزیه و تحلیل زبان‌شناختی، بلکه با روان‌شناسی رفتارگرایی نیز قابل توجیه بود.

بنابراین همان‌طور که کاپلان (۲۰۰۲) می‌گوید:

در دهه ۱۹۵۰ واژه زبان‌شناسی کاربردی به‌طور معمول مترادف با بینش زبان‌شناسی ساختاری دانسته می‌شد و ابزاری بود که مستقیماً در آموزش زبان دوم و همچنین در برخی موارد در آموزش زبان اول و مسائل هنرهای زبانی به‌کار گرفته می‌شد.

^۱ Language Learning: A Journal of Applied Linguistics

^۲ positivism

^۳ behaviorist

^۴ structuralist

^۵ audio-lingualism

دهه ۱۹۶۰ دوره مثبت‌گرایی فراگیر^۱ بود که گاهی از آن با نام الگوی قالبی توسعه‌یافته^۲ یاد می‌گردد. در این دهه واژه زبان‌شناسی کاربردی ارتباط خود را با کاربرد زبان‌شناسی در آموزش زبان و مسائل زبانی کاربردی مرتبط با آن حفظ نمود (کردر، ۱۹۷۳؛ هالیدی، مکینتاش و استر یونس، ۱۹۶۴؛ ریورز، ۱۹۶۸). در این دوره زبان‌شناسی کاربردی همچنین به مسائلی از قبیل ارزیابی زبان^۳، سیاست گذاری زبان^۴ و زمینه نو پای فراگیری زبان دوم^۵ پرداخته و بیشتر متکی بر محور یادگیری بود تا آموزش. از این رو در سالهای پایانی دهه ۶۰ نه فقط مرکزیت آموزش زبان دوم به‌عنوان زبان‌شناسی کاربردی تقویت گردید، بلکه حوزه‌های دیگر کاربرد زبان را نیز در بر گرفت. در چنین زمانی بود که زبان‌شناسی کاربردی به مثابه امری واقعاً مبتنی بر حل مسئله پا به عرصه وجود نهاد.

سومین دوره زبان‌شناسی کاربردی، که به نام رویکرد واسطه‌ای^۶ یا الگوی چندرشته‌ای^۷ شناخته می‌شود، متعلق به دهه ۷۰ است. در این دوره، زبان‌شناسی کاربردی به سیر تکاملی خود ادامه می‌دهد و به تدریج به سمت مسائل مربوط به کاربرد زبانی در محیط‌های واقعی سوق پیدا می‌کند. هر چند نقش محوری زبان‌شناسی کاربردی اختصاص به زبان داشت، علوم زیر شاخه‌ای در حال رشدی چون ارزیابی زبان^۸، فراگیری زبان دوم^۹، سواد^{۱۰}، چند زبانی^{۱۱}، حقوق اقلیت زبانی^{۱۲}، زبان برنامه‌ریزی و خط‌مشی^{۱۳} و تربیت معلم^{۱۴} نیز مورد توجه قرار گرفتند (کاپلان، ۱۹۸۰؛ کاپلان و دیگران، ۱۹۸۱؛ ویدوسان، ۱۹۷۹/۱۹۸۴). یکی از مؤثرترین شخصیتها در طول این دوره کاپلان بود.

در دهه ۸۰ که دوران تحقیق درباره فراگیری زبان دوم نامیده می‌شود تلاشهای پژوهشگران معطوف به تطابق یافته‌های حاصل از تحقیق درباره فراگیری زبان دوم گردید. مسئولیت عمده این دوره پی بردن به چگونگی فرایند فراگیری زبان و به‌کارگیری یافته‌های حاصل از آن در کار آموزش زبان خارجی بود. در طول این دوره زبان‌شناسی کاربردی از مرز آموزش و یادگیری زبان فراتر رفت و مسائلی از قبیل ارزیابی زبان، برنامه‌ریزی زبان، کاربرد زبان در شرایط حرفه‌ای، ترجمه، فرهنگ‌نویسی، چند زبانی، زبان و تکنولوژی و زبان‌شناسی پیکره‌ای را مورد توجه قرار داد. کاپلان (۲۰۰۲) می‌گوید: "این توسعه‌ها در ده سال نخستین مجله زبان‌شناسی کاربردی^{۱۵} و مرور سالیانه زبان‌شناسی کاربردی^{۱۶} به خوبی نشان داده می‌شوند."

¹ extensive positivism

² extended paradigm model

³ Language Assessment

⁴ Language Policy

⁵ SLA

⁶ mediatory approach

⁷ multi-disciplinary model

⁸ language assessment

⁹ second language acquisition

¹⁰ literacy

¹¹ multilingualism

¹² language minority rights

¹³ language of policy and planning

¹⁴ teacher training

¹⁵ Applied Linguistics

¹⁶ Annual Review of Applied Linguistics

در اواخر دهه ۸۰ زبان‌شناسی کاربردی به مثابه زمینه‌ای که دارای زیر شاخه‌های زیادی است و با بسیاری از زمینه‌های پشتیبان به‌غیر از زبان‌شناسی (مانند: روان‌شناسی، تعلیم و تربیت، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و مدیریت عمومی و مطالعات انگلیسی شامل انشا، بدیع و مطالعات درباره آگاهی) سر و کار داشت، مطرح گردید.

علاوه بر این زبان‌شناسی کاربردی همچون دانشی مسئله‌مدار و مبتنی بر جهان واقع و نه علمی مشتق شده ولی منقطع از کاربرد واقعی زبان، در نظر گرفته می‌شد. (کاپلان و ویدوسان، ۱۹۹۲؛ استریونس، ۱۹۹۲).

پیشرفت افزون‌تر زبان‌شناسی کاربردی در دهه ۹۰، یعنی در دوره ساختارگرایی^۱ به وقوع پیوست. در طول این دوره، تعاملات انسانی همچون نقطه عطف تمام فعالیت‌های مرتبط با زبان در نظر گرفته شده، ادعا می‌گردید که زبان‌شناسی کاربردی دارای نظریه و فلسفه‌ای است.

آخرین گرایش زبان‌شناسی کاربردی، گرایش پس‌ساختاری^۲ خوانده می‌شود که در آن عوامل سیاسی می‌بایست با فعالیت‌های مرتبط با زبان سازگاری می‌یافت. به موازات تکامل تفکر انتقادی، زبان‌شناسی کاربردی انتقادی^۳ نیز سر برآورد. این مرحله پایانی برداشتی انتقادی از همه مسائل را شامل می‌شود.

گستره جامع و در عین حال محدود زبان‌شناسی کاربردی که کاپلان (۱۹۸۰) در نمودار (۱) نشان داده است، تصویری نسبی را از آنچه زبان‌شناسی کاربردی قریب به نیم قرن پیش، از آن تشکیل می‌شد به دست می‌دهد. علی‌رغم این با توجه به وسیع‌تر شدن محدوده زبان‌شناسی کاربردی اندکی تغییر و اصلاح در آغاز هزاره جدید لازم است تا مسائل بیشتری از جهان واقع را مورد نظر قرار دهد. این الگوی بهبود یافته در انتهای این مبحث عرضه خواهد شد و گرایش‌های نوین مورد توجه زبان‌شناسی کاربردی بازگو خواهد گردید. برخی از زمینه‌های اصلی که به نظر می‌رسد در این نگاره مورد توجه قرار نگرفته‌اند شامل نقش مقولات بحث‌انگیزی چون ارزیابی زبان، دوزبانگی و چندزبانگی و نیز مسائل نوین مطالعات انتقادی است.

گرایش‌های جدید در زبان‌شناسی کاربردی

در سالهای اخیر برخی گرایش‌های جدید از تغییرات زبان‌شناسی کاربردی ریشه گرفته‌اند. اولین محور این گرایش‌ها عبارت است از توجه محوری به مفاهیم آگاهی زبانی، توجه و یادگیری، تکیه بر فرم در یادگیری زبان، یادگیری از طریق تعاملات مکالمه‌ای، الگوی تعاملات معلم و شاگرد، یادگیری مبتنی بر تمرین عملی، یادگیری مبتنی بر محتوا معلم در نقش محقق و تحقیق عملی^۴ و نیز پردازش اطلاعات، ظهور توانش زبانی از طریق تماس‌های معنادار گسترده و تمرین مرتبط و آگاهی از نحوه کاربرد زبان و نقشی که ایفا می‌کند.

دومین محور عمده گرایش‌های جدید، نقش مطالعات انتقادی است که شامل مواردی از قبیل آگاهی انتقادی، تجزیه و تحلیل انتقادی کلام، آموزش انتقادی، حقوق دانش‌آموزان، شیوه‌های ارزیابی انتقادی و

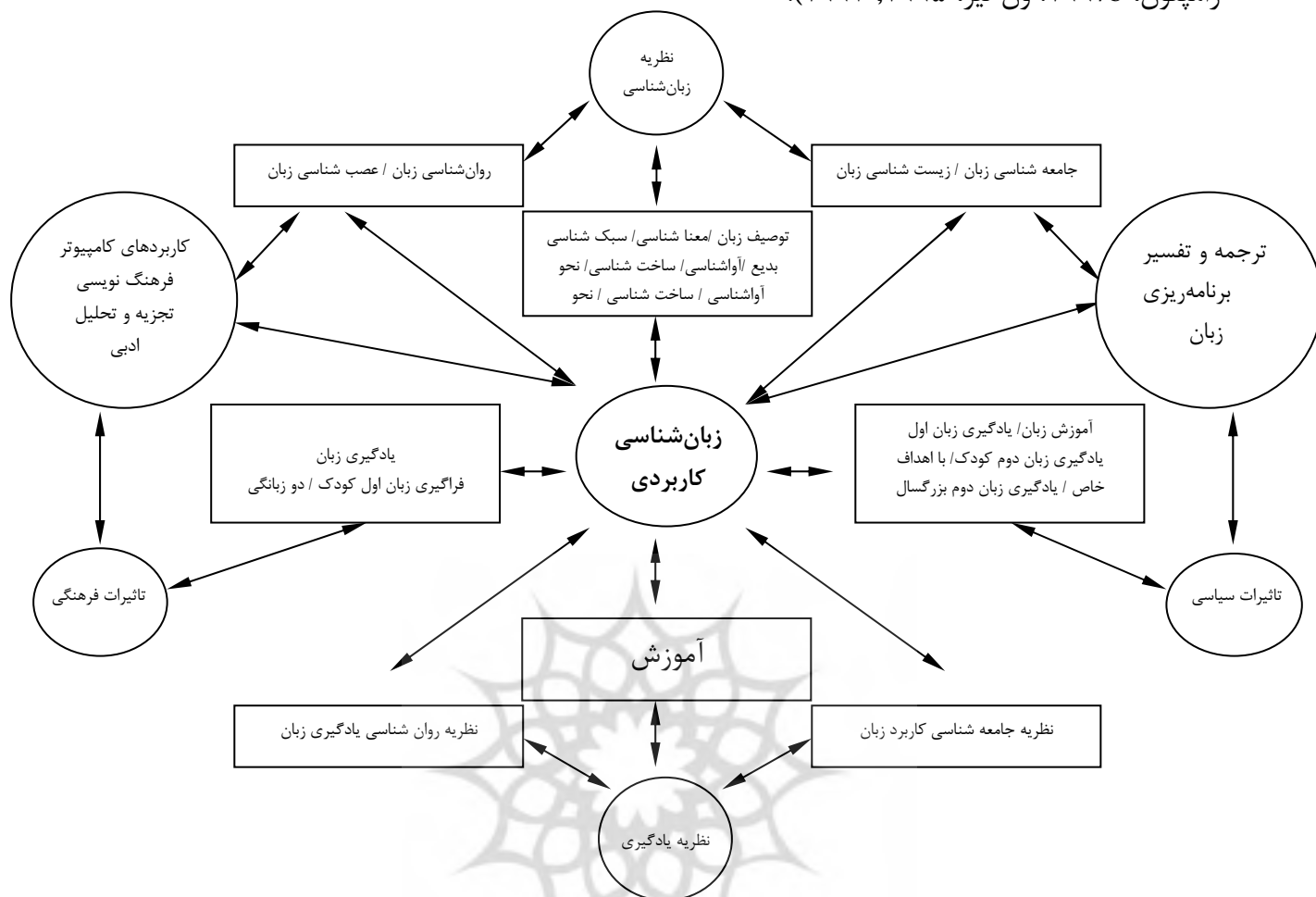
¹ constructivism

² post-structuralism

³ critical discourse analysis

⁴ action research

اخلاق در ارزیابی زبان می‌باشد. (دیویس، ۱۹۹۶؛ فیرکلاو ۱۹۹۵؛ مک نامارا ۱۹۹۸؛ پنی کوک ۱۹۹۷b؛ رامپتون، ۱۹۹۷b؛ ون لیر، ۱۹۹۵، ۱۹۹۷).

نمودار ۱. گستره زبان‌شناسی کاربردی (کاپلان ۱۹۸۰)

کاربردهای زبانی در موقعیتهای آکادمیک، علمی و حرفه‌ای سومین نقطه اتکای رویکردهای جدید را تشکیل می‌دهند. چهارمین جنبه مورد تأکید این گرایشها تجزیه و تحلیل‌های توصیفی زبان در شرایط واقع و کاربردهای احتمالی آنها در زبان‌شناسی پیکره‌ای، گونه‌های سیاق^۱ و تنوع گونه‌های متن^۲ می‌باشد. چند زبانی و تعاملات دو زبانه در مدرسه، جامعه و محیط‌های کاری و حرفه‌ای و در مسائل مربوط به ختم‌شدگی گذاری در سطوح منطقه‌ای و ملی، پنجمین محور تحقیق زبان‌شناسی کاربردی در سالهای اخیر را تشکیل می‌دهند.

ششمین تأکید زبان‌شناسی کاربردی بر بحث‌های مربوط به سنجش و ارزیابی زبان همچون روایی^۳، کاربردهای تکنولوژیکی، اخلاق در ارزیابی، روش‌های تحقیق ابداعی، جایگاه سنجش استاندارد شده و ارزیابی ثانوی^۴، استانداردهای گرایش حرفه‌ای و سنجش انتقادی زبان است.

¹ register variation

² genre variation

³ validity

⁴ alternative assessment

سرانجام هفتمین محور زبان‌شناسی کاربردی تأکید بر نقش این دانش به مثابه علمی میانجی و نقش میانجی‌گر زبان‌شناسی کاربردی است.

ماهیت مبتنی بر حل مسئله زبان‌شناسی کاربردی

نخستین مفهومی که باید به‌خاطر سپرده شود این است که زبان‌شناسی به‌دنبال حل مسائل زبانی در جهان واقع است. برخی از مسائل عمده مورد بحث در زبان‌شناسی کاربردی عبارتند از:

- مسائل یادگیری زبان (ظهور، آگاهی، قانونها، کاربردها، بافتها، خودجوشی، نگرشها، مهارتها).
 - مسائل آموزش زبان (منابع، آموزش، تمرین، تعامل، ادراک، کاربرد، بافتها، نابرابریها، انگیزه‌ها، پیامدها).
 - مسائل مربوط به آگاهی (مسائل زبان‌شناسی و یادگیری).
 - مسائل مربوط به ارتباط زبانی (زبان و فرهنگ).
 - مسائل مربوط به نابرابری زبانی (قومیت، طبقه اجتماعی، ناحیه، جنس و سن).
 - مسائل مربوط به خط‌مشی‌گذاری و برنامه‌ریزی زبانی (برنامه‌ریزی موقعیتی و پیکره‌ای، زیست‌بوم‌شناسی زبان^۱).
 - مسائل مربوط به ارزیابی زبان (روایی، پایایی، کارایی، مسئولیت).
 - مسائل مربوط به کاربرد زبان (لهجه‌ها، سیاقها، اجتماعات کلامی، موقعیتهای کنترل، دسترسی محدود به خدمات).
 - مسائل مربوط به زبان و تکنولوژی (یادگیری، ارزیابی، دستیابی و کاربرد).
 - مسائل مربوط به ترجمه و تفسیر (وصل - خط^۲، قطع - خط^۳، مبتنی بر تکنولوژی^۴).
 - مسائل آسیب‌شناسی زبان (زبان‌پریشی^۵، خوانش‌پریشی^۶، ناتوانیهای جسمی^۷).
- (کاپلان ۲۰۰۲)

زبان‌شناسی کاربردی انتقادی

از دهه ۱۹۸۰ یعنی زمانی که جنبه‌های انتقادی متعددی در زبان‌شناسی کاربردی سر برآوردند، این مسائل انتقادی مورد استقبال عده‌ای و مخالفت عده‌ای دیگر قرار گرفته‌اند. پاره‌ای از این ابعاد که به تبع مباحث موسوم به انتقادی بودن آشکار، مطرح گردیدند، عبارتند از: تجزیه و تحلیل انتقادی کلام و آگاهی یا آموزش انتقادی. سایر جنبه‌ها از قبیل مطالعات جنسیت، نظریه نامأنوس (خارق‌العاده)^۸، مطالعات پسااستعماری^۹ و یا آموزش ضدنژادی متأثر از ساختارهای کلی فعالیت و نظریه انتقادی هستند.

¹ ecology of language

² on-line

³ off-line

⁴ technology-assisted

⁵ aphasia

⁶ dyslexia

⁷ physical disabilities

⁸ queer theory

⁹ postcolonial studies

دیویس (۱۹۹۹) زبان‌شناسی کاربردی انتقادی^۱ را به این صورت تعریف می‌کند: "یک رویکرد قضایی که گروهی از زبان‌شناسان کاربردی به زبان‌شناسی کاربردی متعارف دارند، مشروط بر اینکه با دگرگونی جامعه سر و کار نداشته باشد." تجزیه و تحلیل انتقادی کلام و آگاهی انتقادی دو زمینه‌ای هستند که با زبان‌شناسی کاربردی انتقادی ارتباطی تنگاتنگ دارند.

کرس (۱۹۹۰)، با بیان خلاصه‌ای از کارهای انجام شده در زمینه تجزیه و تحلیل انتقادی کلام^۲، به شرح این مطلب می‌پردازد که بر خلاف تجزیه و تحلیل کلام و یا زبان‌شناسی متنی که دارای اهدافی توصیفی هستند، تجزیه و تحلیل انتقادی کلام دارای "هدف سیاسی گسترده‌تر بحرانی ساختن شکل متون، جریانهای تولید متن، فرایندهای خواندن و نیز ساختارهای قدرتی است که به این موارد شدت بخشیده‌اند." تجزیه و تحلیل انتقادی کلام به دنبال نشان دادن این امر است که چگونه "شیوه‌های نامسجم و زبان‌شناختی" با "ساختارهای وسیع‌تر اجتماعی - سیاسی قدرت و تسلط" مرتبط هستند. ون دیجک (۱۹۹۳) تجزیه و تحلیل انتقادی کلام را تأکیدی بر "نقش کلام در تولید (مجدد) و چالش تسلط‌گرایی" تعریف می‌کند. فیر کلاو (۱۹۹۵) نیز معتقد است که تجزیه و تحلیل انتقادی کلام "در پی کاوش نظام‌مند روابط اغلب مبهم علیت و معین‌سازی: الف) شیوه‌های کلام و وقایع و متون آن و ب) ساختارهای اجتماعی و فرهنگی گسترده‌تر روابط و فرایندهاست و کمتر به بررسی چگونگی پدیدآمدن و شکل یافتن منطقی چنین شیوه‌ها، وقایع و متونی از طریق روابط قدرت و نزاع بر سر قدرت می‌پردازد.

ویدوسان (۲۰۰۱) بر این باور است که زبان‌شناسی کاربردی رشته‌ای است که بین زبان‌شناسی و آموزش زبان وساطت می‌کند و "طبیعتاً رشته‌ای انتقادی است." از این نظر "انتقادی بودن به معنای ارزیابی گونه‌های دیگر واقعیت، شناخت ادعاها و جنبه‌های رقیب و نیاز به تطبیق دادن آنهاست." این مترادف با "در نظر گرفتن مجموعه‌ای از ابعاد به منظور وساطت بین آنهاست؛ به طوری که نقاط تقابل و تطابق آنها را برای ایجاد سازگاری جستجو کنیم." اگرچه "عملی بودن و پیشداوری در این فرایند" امری اجتناب‌ناپذیر است، این موارد لازم است که "تحت کنترل منطقی" قرار گیرند.

بنابراین از نظر ویدوسان، انتقادی بودن، فرایند ارزیابی ابعاد مختلف مربوط به یک موضوع است. چنین برداشتی از زبان‌شناسی انتقادی کاملاً با جهت‌گیری انتقادی مبتنی بر سیاست و معرفت‌شناسی آزادمنشانه و انسانی همسوست.

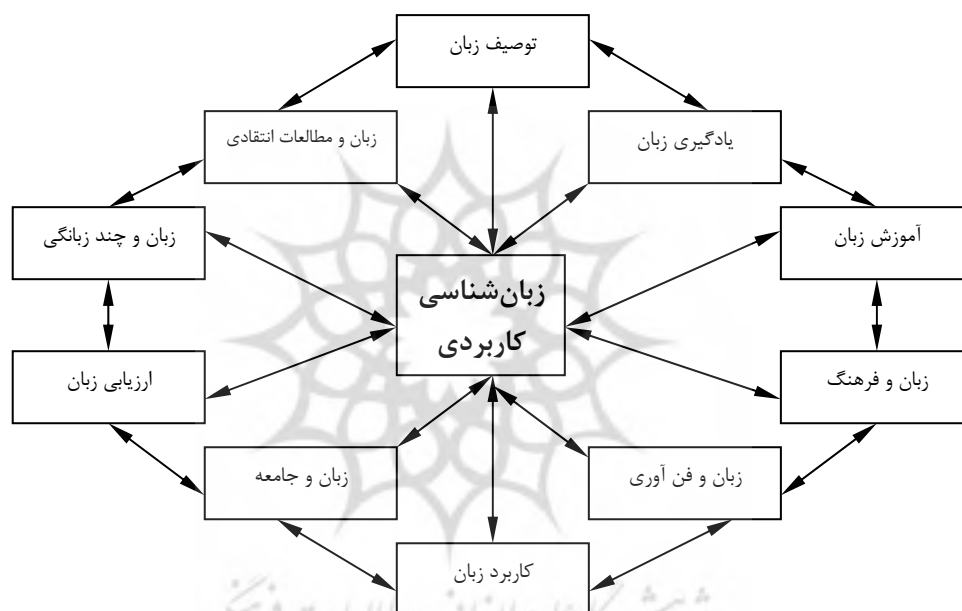
نتیجه‌گیری

سخن آخر اینکه ابعاد زبان‌شناسی کاربردی امروزه بسیار وسیع‌تر از چندین دهه پیش شده است. از این رو خلاصه‌سازی تمامی جنبه‌های مورد بحث زبان‌شناسی کاربردی جدید در نگاره‌ای واحد، اگر چه ممکن است امری دست‌نیافتنی نباشد، مقوله‌ای کاملاً طاقت‌فرسا است که مستلزم جد و جهد فراوان خواهد بود. با وجود این در این مبحث سعی گردیده تا برخی از مسائل بنیادی مورد توجه زبان‌شناسی کاربردی لحاظ گردند. از آنجا که این نگاره به‌عنوان الگویی جامع برای زبان‌شناسی کاربردی توصیه نمی‌شود، می‌توان

¹ critical discourse analysis

² critical applied linguistics

آن را فقط به مثابه الگویی پیشنهادی در نظر گرفت که می‌تواند به مطالعات بیشتر در این زمینه کمک کند. هر چند برخی از عناصر موجود در الگوی کاپلان (۱۹۸۰) در این نگاره حفظ شده‌اند، برخی دیگر که به تازگی توجه زبان‌شناسان کاربردی را به خود معطوف ساخته‌اند نیز اضافه گردیده‌اند. از جمله مهمترین این موارد می‌توان به مطالعات چند زبانی، ارزیابی زبان و مطالعات انتقادی زبان اشاره نمود. دوسویگی روابط در این شکل از طریق استفاده از پیکانهای دوسویه مانند آنچه در الگوی کاپلان مشاهده می‌شود، نمایش داده شده است. البته این نکته را نیز باید متذکر شد که قرار دادن زبان‌شناسی کاربردی در مرکز این نمودار، فقط تأکیدی بر نقش آن در ارتباط دادن جنبه‌های مختلف زبان‌شناسی و آموزش زبان است. در ضمن اگرچه نمودار قبلی که کاپلان در سال ۱۹۸۰ عرضه کرده بود، پیچیده‌تر به نظر می‌رسد، برخی مسائل محوری زبان را مورد توجه قرار نداده است.

نمودار ۲. الگویی بهبود یافته از زبان‌شناسی کاربردی و ارتباط آن با زمینه‌های مرتبط دیگر (بر پایه کاپلان ۱۹۸۰، ۲۰۰۲).

منابع

- Corder, S. P. *Introducing Applied Linguistics*. Harmondsworth. Penguin Books, 1973.
- Davies, A. *An Introduction to Applied Linguistics: From Practice to Theory*. Edinburgh: The Edinburgh University Press, 1999a.
- Davies, A. Ethics in Educational Linguistics. In B. Spolsky (ed.) *Concise Encyclopedia of Educational Linguistics*. Amsterdam, 1999b: Elsevier, 21-25.
- Fairclough, N. *Critical Discourse Analysis*. London: Longman, 1995.
- Farhady, H. Unpublished Presentation on the Scope of Applied Linguistics. *ICOLLT Seminar*. Tarbiat Modarress University, Tehran, Iran, 2003.
- Halliday, M.A.K., A. McIntosh, and P. Stevens. *The Linguistics Sciences and Language Teaching*. London: Longman, 1964.

- Kaplan, R. *The Oxford Handbook of Applied Linguistics*. Oxford University Press, 2002.
- Kaplan, R.B. (ed.). *On the Scope of Applied Linguistics*. Rowley, MA: Newbury House, 1980.
- Kaplan, R.B., and H.G. Widdoson. Applied Linguistics: An Overview. In W. Bright, (ed.) *International Encyclopedia of Linguistics*. 4 vols. Oxford: Oxford University Press, 1992, 1: 176-80.
- Kaplan, R.B., et al. (eds.). *Annual Review of Applied Linguistics*. Rowley, MA: Newbury House, 1981.
- Kress, G. (1990). Critical Discourse Analysis. In W. Grabe (Ed.), *Annual Review of Applied Linguistics*, 1990, 11: 84-99.
- McNamara, T.F. Policy and Social Considerations in Language Assessment. In W. Grabe et al. (eds.) *Annual Review of Applied Linguistics 18: Foundations of Second Language Teaching*. New York: Cambridge University Press, 1998. 304-319.
- Pennycook, A. Critical Applied Linguistics and Education. In R. Wodak and D. Corson (eds.) *Encyclopedia of Language and Education. Vol.1: Language Policy and Political Issues in Education*. Dordrecht, Netherlands: Kluwer Academic, 1997b. 23-31.
- Rampton, B. Retuning in Applied Linguistics. *International Journal of Applied Linguistics*, 1997b. 7: 3-25.
- Rivers, W. *The Psycholinguist and the Foreign Language Teacher*. Chicago: University of Chicago Press, 1968.
- Strevens, P. Applied Linguistics: An Overview. In W. Grabe and R.B. Kaplan (eds.) *Introduction to Applied Linguistics*. Reading, MA: Addison Wesley, 1992. 13-31.
- Van Dijk, T.A. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 1993. 4(2): 249-283.
- Van Lier, L. Apply within, Apply without? *International Journal of Applied Linguistics*, 1997. 7: 95-105.
- Weideman, A. *Five Generations of Applied Linguistics: Some Framework Issues*. Department of Didactics, University of the Western Cape, 1996.
- Widdowson, H.G. Coming to Terms with Reality: Applied Linguistics in Perspective. In D. Graddol, (ed.). *Applied Linguistics for the 21st Century, AILA Review*, 2001. 14: 2-17.
- Widdowson, H.G. *Explorations in Applied Linguistics*. 2 vols. Oxford: Oxford University Press, 1979 / 1984.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی